

Левченко А.С., здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Науковий керівник: Грекова Л.Ю., старший викладач

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ: НОВІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИРІШЕННЯ

Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 в Україні було введено режим воєнного стану у зв'язку з військовою агресією російської федерації [1]. Під час війни структура злочинності трансформувалась в сторону збільшення кримінальних правопорушень, пов'язаних з використанням, незаконним зберіганням та збутом вогнепальної зброї. Зокрема, значна частина трофейної зброї, що вилучена з територій бойових дій, складає латентний незаконний обсяг. Внаслідок цього перед правоохоронними органами постають завдання упорядкування її обліку, та попередження відповідної кримінально-протиправної поведінки [2].

Стаття 263 Кримінального кодексу України (далі – КК України) передбачає відповідальність за незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами [3]. Проте, на територіях ведення активних бойових дій складно отримати дозвіл на користування зброєю і практично неможливо для самозахисту при раптовій небезпеці (мародерство, згвалтування, викрадення осіб, масові вбивства), а також доступ до виклику правоохоронців може бути заблокований. Саме тому для узаконення реалізації права людей під час воєнного стану на захист свого життя і здоров'я та близьких, через кілька днів після початку широкомасштабного вторгнення законодавча влада України прийняла Закон України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» № 2114-IX [4]. Згідно зі ст. 1 цього Закону у період дії воєнного стану громадяни України, а також іноземці та особи без громадянства, які на законних підставах перебувають в Україні, можуть брати участь у відсічі та стримуванні збройної агресії російської федерації та/або інших держав, у тому числі отримати вогнепальну зброю і боєприпаси до неї відповідно до порядку та вимог, встановлених Міністерством внутрішніх справ України.

Межі законності застосування зброї задля недопущення зловживання наданим правом визначаються нормами Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку застосування зброї і бойової техніки з'єднаннями, військовими частинами і підрозділами Збройних Сил під час виконання ними завдань щодо відсічі збройної агресії проти України» від 10.10.2018 р. № 828 [5]. Цивільні особи можуть без наступної

відповідальності (не маючи документального дозволу, передбаченого в ст. 236 КК України) застосувати зброю у випадках: відбиття нападу або його попередження на охоронювані законом об'єкти; звільнення заручників, військовополонених, захоплених об'єктів; знищення зброї, бойової техніки, транспортних або технічних засобів у користуванні людей, які беруть участь у збройній агресії; припинення дій, які загрожують безпеці осіб, залучених до заходів забезпечення національної безпеки, відсічі та стримування збройної агресії, а також припинення дій, які перешкоджають виконанню законних вимог вказаних осіб [5].

На письмову обґрунтовану заяву особи зброю може видати уповноважений орган Міністерства внутрішніх справ. Зброя не видається: неповнолітнім; недієздатним чи обмежено дієздатним особам; притягнутим два чи більше разів протягом року до адміністративної відповідальності за перелік правопорушень (дрібне хуліганство, стрільба зі зброї в населених пунктах, домашнє насильство); особам, щодо яких складено повідомлення про підозру; особам з непогашеною чи незнятою судимістю за тяжкі і особливо тяжкі злочини; особам, відносно яких протягом року винесені рішення суду про конфіскацію чи вилучення зброї; особам, які вже отримали зброю за вказаною процедурою (окрім випадків її втрати при відсічі агресії) [6].

Громадянину надають довідку, в якій зазначено дату і місце видачі зброї, дані отримувача, вид зброї, її ідентифікаційні номери та орган, що видав зброю. Видані вогнепальна зброя та боеприпаси до неї підлягають обов'язковому поверненню протягом 10 днів після скасування воєнного стану [4], в інакшому випадку буде наставати кримінальна відповідальність за ч. 1 ст. 236 КК України.

Ще одним засобом ефективності механізму контролю за обігом цивільної вогнепальної зброї є автоматизація окремих процесів його діяльності, а саме, впровадження та дія Єдиного реєстру зброї. Завдяки йому громадяни зможуть легко отримувати інформацію про власну зареєстровану зброю. Єдиний реєстр зброї також передбачає створення електронних кабінетів, тож українці зможуть отримувати послугу, не виходячи з дому, без відвідування органу Національної поліції, шляхом подачі документів через «Єдине вікно громадянина» <https://services.mvs.gov.ua> або у магазині з продажу зброї [6].

Щодо розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з використанням вогнепальної зброї, то важливе значення має використання можливостей криміналістичного і, зокрема, балістичного обліку експертної служби Міністерства внутрішніх справ України [7]. Для більш ефективної роботи відділу балістичного обліку лабораторії досліджень та обліку зброї Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України під час воєнного стану пропонується провести таку низку заходів: покращення матеріально-

технічного забезпечення, а саме придбання достатньої кількості автоматизованих балістичних ідентифікаційних систем, що використовуються для здійснення порівняльного дослідження слідів від зброї на кулях та гільзах під час проведення ідентифікаційних балістичних досліджень; забезпечення якісного інтернет зв'язку для безперебійної передачі даних до автоматизованих балістичних ідентифікаційних систем в умовах воєнного стану [8].

Станом на 2024 рік в Україні все ще не прийнято спеціальний закон про зброю, дискусії щодо якого точаться останні 10 років, але питання меж легалізації цивільної вогнепальної зброї досить суперечливе, тим паче внаслідок військово-політичної ситуації. Нормативно-правове регулювання обігу зброї в Україні, на наш погляд, в певній мірі перевантажене різними актами, хоча, варто не забувати, що вони були прийняті, як засоби негайного реагування на раптову небезпеку суверенності держави.

Отже, подальшим кроком у вдосконаленні правового регулювання обігу зброї, бойових припасів та вибухових речовин є ухвалення та підписання Закону України «Про зброю» [9], який буде вбирати в собі всі моменти, необхідні для розслідування, правильної кваліфікації та превентивної діяльності правоохоронних органів щодо незаконного поводження зі зброєю. Крім того, для належного регулювання процедури отримання дозволу на використання зброї, має бути прийнятий Закон України «Про право на цивільну вогнепальну зброю», який дозволить громадянам: придбання пістолетів і їх зберігання для самозахисту, захисту родичів і особистої власності в межах свого проживання; транспортування вогнепальної зброї у розрядженому стані, проте не носіння у мирний період; носіння короткоствольної вогнепальної зброї законними цивільними власниками під час воєнного стану [10]. Новим викликом у майбутньому регулюванні обігу зброї ми вбачаємо розробку та впровадження механізму стимулювання та контролю за поверненням виданої вогнепальної зброї по завершенню 10-денного строку після скасування режиму воєнного стану.

Література

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 17.04.2024).

2. Лисько Т.Д., Левченко А.С. Компетенція правоохоронних органів під час дії воєнного стану. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2023. № 2. С. 121-125. URL: <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2023.2.20>.

3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 02.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 17.04.2024).

4. Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України: Закон України від 03.03.2022 р. № 2114-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2114-20#Text> (дата звернення: 17.04.2024).

5. Про затвердження Порядку застосування зброї і бойової техніки з'єднаннями, військовими частинами і підрозділами Збройних Сил під час виконання ними завдань щодо відсічі збройної агресії проти України: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.10.2018 р. № 828. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/828-2018-%D0%BF#n8> (дата звернення: 17.04.2024).

6. Вогнепальна зброя під час війни: правила та відповідальність. Громадська спілка «Мережа правового розвитку»: веб-сайт. URL: <https://ldn.org.ua/consultations/vohnepal-na-zbroia-pid-chas-viyny-pravyyla-ta-vidprovidal-nist/> (дата звернення: 17.04.2024).

7. Про затвердження Положення про функціональну підсистему «Єдиний реєстр зброї» єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ: Наказ МВС України від 10.01.2022 р. № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0090-22#Text> (дата звернення: 18.04.2024).

8. Про затвердження Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків Експертної служби МВС: Наказ МВС України від 10.09.2009 р. № 390. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/re16979> (дата звернення: 18.04.2024).

9. Лебідь С.О., Шевчук О.Ю. Проблеми використання балістичних обліків у розкритті злочинів в умовах воєнного стану. *Редакційна колегія*, 2023, с. 90.

10. Про Зброю: Проект Закону від 02.09.2019 р. № 1222. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JI00310A?an=2> (дата звернення: 18.04.2024).

11. Про право на цивільну вогнепальну зброю: Проект Закону України від 23.06.2021 р. № 5708. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JI05576A> (дата звернення: 18.04.2024).

УДК 342.7(043.2)

Літвінчук Б.С., здобувачка вищої освіти
другого (магістерського) рівня,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Науковий керівник: Панова О.О., д.ю.н., професор

МІЖНАРОДНІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ ПІД ЧАС ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ

Діти це особлива категорія населення, яка потребує захисту, зважаючи на їхню вразливість та неможливість повноцінно захистити себе самостійно в силу віку. В Україні охорона дитинства є стратегічним загальнонаціональним пріоритетом який особливо посилюється в умовах збройних конфліктів. Станом на березень 2024 року за офіційною інформацією ювенальних прокурорів в нашій державі 535 дітей загинули